ééne zijde de ontwikkeling der zondige wereldmacht, en zoo ook de macht van Satan, in de hand werkt. Ook bij de wilde, onbeschaafde volksstammen is de zonde schrikkelijk, maar toch hun ruwe ongerechtigheid vertoont veel beperkter macht der zonde dan onze beschaafde samenleving. In haar wortel is de zonde wel in beide sferen even boos, maar in den dampkring der ruwheid kan op dien wortel de zonde niet zoo volledig uitschieten. Kennis vermeerdert macht, en deswege ook de macht van het kwaad. Zelfs ligt in de weelde als zoodanig reeds een versterking van de zondemacht, die wat er nog solide in den mensch was, ondermijnt en hem voorbeschikt voor zedelijke verslapping en achteruitgang. Satan wist dit, en toen hij daarom den Christus in de woestijn van het Overjordaansche verzocht, wees hij den Zoon des menschen niet alleen op de koninkrijken der wereld, maar ook op *»al hun heerlijkheid"*, en voegde er bij: »want zij zijn mij overgegeven, en ik geef ze aan wien ik wil." Ook heeft Jezus zelf den Satan genoemd: »den overste der wereld". Onze vaderen hebben er daarom van oudsher steeds op aangedrongen, dat de belijders des Heeren zich van dien maalstroom der weelde verre zouden houden, wel wetende, dat er het gif van Satan in dwarrelt, en dat wie er zich in dompelt, met dat gif besmet wordt. Een roepstem tot ernst en soberheid, die ook nu niet luid genoeg kan herhaald worden. Satan is in zijn rijk metterdaad door de gemeene gratie verrijkt geworden. Ware de gemeene gratie in het Paradijs na den val *niet* tusschen beide getreden, dan zou de ontwikkeling van ons menschelijk leven zoogoed als geene zijn geweest; tegenover de natuur zou de innerlijk geheel verwoeste mensch zoogoed als machteloos hebben gestaan, en alleen in krankzinnigheid, moordzucht en bruten, dierlijken wellust zou de zonde zijn uitgebroken. Alleen de gemeene gratie heeft een ontwikkeling der zonde op hooger voet, in verfijnder vorm, in rijkdom van vertakking, in schitterende machtsontwikkeling mogelijk gemaakt. In alles wat menschelijk is sluipt de Booze in, om het te rooven voor zich en het aan God te ontstelen. Hij beproeft dit zelfs met de particuliere genade. Het zeggen: »Laat ons zondigen, opdat de genade te meerder worde," geheel de antinomiaansche richting, en met name de gruwelen als onder de Munstersche wederdooperij gezien en beleefd werden, zijn en waren niet anders dan een poging van Satan om ook de particuliere genade tegen God te keeren; een poging die alleen door de tegenwerking van den Heiligen Geest verijdeld wordt. Een pogen alzoo dat nooit anders dan voor een deel, en voor een zeer kleinen tijd, gelukte; dat altoos weer wordt afgebroken, en daarom niet tot een voleinding leiden kan.

Maar geheel anders is dit op het terrein der »gemeene gratie". Daar *moet* juist dat pogen gelukken, en doorgaan, en tot een slotuitkomst leiden, juist opdat blijke en uitkome, dat de gemeene gratie het kwaad wel stuit, maar niet uitbrandt, u wel een kruk biedt om op voort te strompelen, maar u niet de enkelen en de knieën weer vastzet, kortom, dat de gemeene gratie wel een hulpe kan zijn voor dit leven, maar nooit zaligmakend, noch overgaande in het eeuwige leven. Het is juist dat insluipen van Satan in het werk der gemeene gratie, dat de onmisbaarheid der particuliere gratie voor het geloovig hart bezegelt.

Nog altoos staat de wereld tegen de kerk over met haar beweren, dat als de ontwikkeling, als de beschaving, als de verfijning des levens maar doorgaat, het einde *moet* zijn, dat onze onvolkomenheid overwonnen wordt, en de *volmaakte mensch* ten leste over zonde en ellende tirumfeert. Ware nu de gelegenheid om tot zulk een ontwikkeling, beschaving en verfijning des levens te geraken voor ons menschelijk geslacht afgesneden geweest, zoo zou de in zonde versmorende menschheid nog altoos roepen kunnen: »Ware ons tijd en kracht gelaten om ons te ontwikkelen en te beschaven, ook zonder de genade Gods zouden we er gekomen zijn en geen Heiland behoeven." Maar nu kan ze dat niet. Haar is, haar wordt die tijd gelaten, die kans gegund. Haar ontwikkeling deed reeds reuzenschreden, haar beschaving nam alle ruwheid weg, haar verfijning verbaast bij het indenken. En als de uitkomst dezer eeuw dan toch geen andere is, dan dat met al deze rijke ontwikkeling de oude zondaar *zondaar* blijft, en het menschelijk hart eer *achteruit* tobt, dan dat het reiner zou worden, dan gevoelen we toch nu reeds, hoe er op dezen weg geen heil, op dit pad geen ontkomen te vinden is. En als dit nu zoo doorgaat tot den einde toe, en de ontwikkeling en beschaving eens haar volle middaghoogte zal bereikt hebben, en juist daardoor het verzet tegen God in gelijke mate klimmen en toenemen zal, totdat God zelf het eens met den geest zijns monds verdoet, dan zal het einde toch zijn, dat heel de afloop der wereldhistorie één getuigenis voor de onmisbaarheid der particuliere genade geeft, en de voleinding der dingen den Christus Gods als den eenig waarachtigen Zaligmaker der wereld verheerlijkt.

„Met sneeuwwater gewasschen"

> Indien ik mij wassche met sneeuwwater, en mijne handen zuivere met zeep, dan zult gij mij in de gracht indulken, en mijne kleederen zullen van mij gruwen.
> Job 9: 30, 31.

Job is niet ieders *keurstof*.

Niet als zouden de meesten, aan Job bij het Schriftlezen toegekomen, Job overslaan. Al wie de Schrift mint en voor de Schrift buigt, hoort eerbiedigijk *heel haar inhoud* aan; dus ook met Job inclusis. En al vat ge dan niet elk vers, elke uitdrukking, en elk woord, de lezing het aanhooren *van het geheel*, is dan toch als een bad in den parelenden stroom van wat hoog en heilig en verheven is. Het spant, het stemt, het sticht u, ook al verwart het telkens uw denken. Ge krijgt er een zoo sterken indruk door, hoe er op den achtergrond van het leven, achter de schermen, een worsteling doorstreden wordt, waarvan de gewone sleurmensch *niets* merkt, en die toch zoo ontstellend, zoo hartaangrijpend is.

Maar ook al blijft het aldus onze geestelijke leefregel, dat *heel* de Schrift voor een ieder is, toch belet dit niet, dat het één stuk der Schrift den één, en een ander stuk den ander meer toespreekt.

Reeds maken de jaren hier verschil, en verschil de geslachten, en verschil de toestand waarin ge verkeert. Den knaap boeit meer het geschiedverhaal dan een brief aan de Galaten. Johannes' Evangelie spreekt, vooral in jonger jaren, meer den *vrouwlijken* zin toe. Of ook, wie zal in de bruiloftsdagen bij voorkeur stichting in de Klaagliederen zoeken, of bij het Avondmaal liever voorlezen van de *Kribbe* dan van het *Kruis*?

En dit verschil nu gaat ook door naar het onderscheid van temperament en karakter. Schier elk kind van God heeft onder de boeken van zijn Bijbel zijn lievelingsboek. Een stuk, waarin hij het best thuis is, waarvan toon en geest meest met zijn eigen geest overeenstemt, een boek dat hij terstond en eenig zou uitkiezen, als al de overige Schriften hem ontnomen werden. Zoo zijn er minnaars van Jesaia, liefhebbers van de Psalmen, dwepers met Johannes, bewonderaars van Jeremia, lofzingers van Paulus.

Ook hier geldt het *»een ieder naar zijn aard."*

En in dien zin nu schreven we: Job is niet ieders *keurstof*.

Er is rijpheid der dagen, er is diepte van zin, er is kracht van geest, er is veel smartelijke levens- en zielservaring noodig, om in Job zijn eigen beeld terug te vinden, en uit Jobs hart uw eigen hart beter dan uit uw eigen zielsbesef te leeren verstaan.

—

Zoo bij wat hij van het *»wasschen met sneeuwwater"* zegt.

»Al waschte ik mij, zoo klaagt hij, in 't sneeuwwater, toch zou God mij in het vuile grachtwater dompelen, en als ik er weer uitkwam, zou ik derwijs bezoedeld zijn, dat mijn kleederen van mij walgen zouden."

Of zooals er letterlijk in onze overzetting staat: »Indien ik mij wassche met sneeuwwater en mijne handen zuivere met zeep, dan zult Gij mij in de gracht induiken, en mijn kleederen zullen van mij gruwen."

Natuurlijk is dat sneeuwwater hier zinbeeldig op te vatten. Sneeuw is het gestolde vocht in zijn blankste, hemelreinen vorm. En zoo beduelt hij met dat wasschen in sneeuwwater, een reiniging zijner ziel op het allerzuiverst, zoo blank en rein als het onder menschen, en voor het beperkte menschelijk besef kan.

Welnu, al ware het ook, zoo betuigt hij, dat ik aldus op het scherpst mijn zonden onderzocht en naspeurde, en ze beleed op het alleroprechtst, en niets ontziende, niets sparend al wat zonde of zondesgelijke is van mijn ziel en zinnen afsneed, het zou toch niet baten, en mij toch niet rechtvaardigen. Zoo toch niet zou na deze afwassching het licht van het Goddelijk oog op mij vallen, of wat een oogenblik blank scheen, zou op eenmaal nog diep onrein en bezoedeld blijken, zoodat mijn kleed zelfs er van gruwen zou, om zoo onrein een huid te moeten overdekken.

Ge weet hoe Job tot zoo sterke, hartstochtelijke betuiging kwam.

Hij was als in de handen van den Booze overgeleverd. Doodelijk was zijn hart gewond, niet alleen door het verlies van zijn goed, maar vreeslijker nog door het verlies van al zijn kinderen op éénen dag, en daarna werd hij zelf aangegrepen met een folterenden zwerenbrand door en over heel zijn wezen. En toen hij nu niet meer kon, en het uitbulderde van smart en zielsverscheuring, toen stond zijn vrouw hem nog te grieven, en hielden zijn dusgenaamde vrienden niet op, zijn verleden, zijn leven, zijn verborgen zielsbestaan aan te vallen. Job moest een misdaad, een verborgen gruwel begaan hebben. Anders zou God hem niet zoo bezoeken. En dat moest er uit. Dat moest Job belijden en bekennen willen. En dat hij dat inhield en betwisten dorst, was niets dan zonde op zonde stapelen, de huichelende grondtoon van zijn hart.

En zeker, Job *heeft* toen gezondigd, diep gezondigd, want geen mensch mag zichzelven vervloeken. Maar in die zonde worstelde toch de bleeke ernst van een recht zoekend hart door.

Zijn God en het recht van zijn God was hem te ernstig om met vroom gepraat zich over de bank, waarop zijn scheepke stiet, heen te zetten.

Voor God te zwichten wilde hij o, gewisselijk, maar het viel hem zoo hard, te moeten zwichten, zonder zelf *het recht* in zijn God *te zien*.

—

En dat brengt er hem toe te spreken van dat wasschen van zijn ziel in sneeuwwater, en nochtans te belijden, dat hij desniettemin zwart van zonde zou blijven voor zijn God.

Want zeker, dat wasschen van uw ziel in het sneeuwwater is uw roeping. Dat moet ge gedurig weer doen. En wie dat niet doet, en met de bezoedeling zijner zonde blijft omloopen, veroordeelt den ernst van zijn hart.

Reeds in het gewoon menschelijke leven staat laag, wie met vuil gelaat of ongewasschen handen aan zijn dagwerk gaat, of ook wie, met vlekken op zijn kleed, in morsigheid uitkomt, zonder dat het hem zelf hindert.

Zelfs het vogelke baadt zich in den morgenstond, en het huisdier, evenals het dier des wouds, lekt zich lijf en pooten schoon.

En zoo kan ook een mensch van edeler zin het met bezoedelde hand of bezoedeld kleed niet uithouden. Het gevoel er van is hem ondraaglijk. Hij *moet* zich wasschen, en met een reiner gewaad het morsig kleed verwisselen. Eerst als hij frisch gewasschen is en weer in een rein gewaad gehuld is, voelt hij zich als mensch verjongd.

En hoe zou het dan met den adel van het menschenhart te rijmen zijn, indien ge wel uw huid, maar niet uw ziel van haar bezoedeling woudt reinigen, wel uw kleed, maar niet uw hart wildet wasschen van onreinheden?

En daarom gaat bij wie vroom en vroed is, die reiniging, dat afwasschen der ziel ook dagelijks door. Een afwasschen der zonde, door ze te *bekennen*, d. i. ze te veroordeelen, door er *verzoening* voor te zoeken, door er meê te *breken*, door ze een oogenblik te *haten* in uw hart.

Dat helpt dan wel niet voor altoos. Gelijk als uw hand telkens weer bezoedeld en uw kleed onophoudelijk weer besmeurd wordt, zoo ook verontreinigt zich uw hart telken dage weêer. Maar gelijk ge nooit moede wordt, u naar het lichaam elken dag, en naar uw kleeding u elke week weer opnieuw te reinigen, zoo zet een Christenmensch ook die *gestadige reiniging zijner ziel* al de dagen zijns levens voort; en nooit wordt hij het moede, om altoos weer zijn zonde te veroordeelen, voor zijn zonde verzoening te zoeken, met zijn zonde te breken, en haat tegen de zonde aan te kweeken in zijn hart.

—

In dien zin genomen is de uitwerking van het »sneeuwwater" dan ook kostelijk; voor zoover het namelijk u in uw eigen besef voor zedelijke zelfverlaging vrijwaart en u de frischheid uwer zielskracht verlevendigt.

Maar... en hier kwam het bij Job op aan, *voor Gods oog* helpt dat sneeuwater u niet het allerminst, en wie zich ging inbeelden, dat hij nu ook voor God blank als sneeuw zou zijn, omdat zijn eigen zielsbesef den vrede had herwonnen, dien is met het apostolisch woord de diepe waarheid te herinneren, dat »God *meerder* is dan ons hart, en alle dingen weet", en dat het ons alzoo niet baat noch helpt, al kunnen we in oprechtheid betuigen, dat ons eigen hart ons nu niet meer veroordeelt.

En datzelfde nu, dát is het wat Job in deze beeldende taal uitspreekt: al wiesch ik mij als sneeuw zoo blank, toch blijf ik voor God's heilig oog zoo zwart bezoedeld, dat mijn kleed van mij gruwt.

De rekening *met God* is zoo heel anders dan de rekening *met uw eigen ziel*.

Opdat we vrede zouden kennen, omaluiert God onze ziel, zoodat niemand ook maar van verre zijn eigen innerlijke bezoedeling doorgrondt. Slechts zooveel toont ons de Heere er van als genoegzaam is, om ons tot berouw en tot schuldbesef uit te drijven. Slechts zooveel als we dragen kunnen. Zooveel als ons oog ontdekken kan, zonder onze ziel weg te doen zinken in vertwijfeling en zeltvervloeking.

Zooals God uw ziel aanziet, hebt *gij* haar nooit gezien, en *zult* ge haar nooit zien. De een ziet er meer van dan de ander. Het kind van God meer dan het kind der wereld. Een vroom *man* meer dan een vroom *kind*. Wie *diep* werd ingeleid meer dan wie nog zweeft in de *oppervlakte* des geloofs. Bij het Kruis ziet ge er meer van dan bij de Kribbe. Op uw sterfbed meer dan aan het feestmaal.

Maar zooals gij, op het bloote oog afgaande, zeggen zult dat er op het fluweelen kleed geen stofke meer zichtbaar is, en dat toch de microscoop u nog velden stof op dat zelfde fluweelen kleed ontdekken zou, zoo ook is het hier.

Als uw zielsoog, op het allerscherpst toeziende, niets meer ontdekt, zal het heilig, al doorzoekend oog van uw God nog gansche lagen van zonde in uw binnenste zien, die alleen Hij zelf in uw sterven van uw ziel zal afscheiden.

En daarom spreek over schuld of onschuld met uzelven, en redetwist er over met uw broeder, maar spreek nooit van uw onschuld *voor uw God*.

—

En juist daarom kunt ge uw vreugde nooit geheel uit uw vroomheid, en zoo ook nooit geheel uw lijden uit uw zonde verklaren.

De maat van het één is met de maat van het ander niet overeenkomstig.

Naar de mate van de bezoedeling uwer ziel gemeten, zou zelfs een lijden als aan Job overkwam voor den allerheiligste, d. i. minstbezoedelde onder de kinderen der menschen, nog veel te weinig zijn.

Zeker, er is een mate van lijden, die met de mate der zonde overeenkomt, maar die overeenstemmende mate komt voor den zondaar eerst in het vuur dat nooit geblusscht zal worden, en is op aarde alleen door uw Heiland, ook voor u, zoo ge anders Gods kind zijt, gedragen.

Maar in uw lijden op aarde werkt die passende, die overeenstemmende mate nooit.

Wat in uw lijden de mate bepaalt is de nooit feilende blik van uw Medicijnmeester, die uw krankheid kent, en weet wat bittere medicijn voor u geboden, wat pijnlijke kunstbewerking voor u noodig is. En eerst als ge daar boven, eens volkomen genezen, onder de gezaligden jubelt, zal uw mond in heilige verrukking de vaderhand kussen die u zoo doortastend redde en genas.

Zoo zult gij gered, en zal tevens in uw wondere redding de naam van uw hemelschen Heelmeester verheerlijkt worden.

Zalig noemt daarom de apostel *dit verdragen*, want hoe stiller de lijder zich houdt, hoe zekerder de kunstbewerking slagen zal.

En dit juist toont u het diepgaand onderscheid tusschen de lijders des Ouden Verbonds en den Man van Smarte in het Nieuwe Testament.

Ook Job komt er, maar Job heeft door zijn bitter tegenwoelen zijn eigen lijden in zwaarte verdubbeld; terwijl van den Man van Smarte geschreven staat, dat al zijn zielsworsteling uitging in de stille bede: Vader, neem dezen drinkbeker van mij, tenzij dat ik hem drinke. Niet mijn wil, maar uw wil geschiede!

Register op E VOTO.

Er is een *naam-*, *zaak-* en *tekst*register op de vier Deelen van *E Voto* in gereedheid gebracht, dat voor de premie-inteekenaren op dit werk verkrijgbaar wordt gesteld tegen den prijs van *vijf en zeventig cents*. Voor de overige koopers van *E Voto* tegen den prijs van *een gulden vijf en twintig cents*.

Premie-inteekenaren op *E Voto*, die dit Register in hun bezit wenschen te hebben, worden hiermede uitgenoodigd bij de abonnementsgelden voor de *Heraut* in Januari *vijf en zeventig cents* extra te voegen.

Zij, voor wie dit op opeens te veel mocht zijn, kunnen volstaan met in Januari 1897, in April 1897 en in Juli 1897 telkens bij het abonnementsgeld *vijf en twintig cents* op te zenden.

Aan alle premie-inteekenaren, tevens abonnenten, die hieraan voldoen, zal bedoeld Register, zoodra het van de pers komt, en de *vijf en zeventig cents* afbetaald zijn, franco aan huis worden toegezonden.

Amsterdam, 5 Febr. 1897.

Rectorale Oratie.

Op 7 December jl. droeg de hoogleeraar M. Noordtzij het rectoraat van de School te Kampen aan zijn ambtgenoot Wielenga over.

Hij deed dit met een uitvoerige rede die 53 bladzijden druks beslaat, een redevoering, die niet alleen een sprekenden titel voert, maar voor lezing zeer interessant, en alleszins rijk van inhoud is.

De titel is: *Oostersche lichtstralen over Westersche Schriftbeschouwing*, en werd ontleend aan een uitdrukking door een geleerde over de vondsten van Babylon en Egypte gebezigd; een titel alzoo die in zooverre te billijken, anders voor een wetenschappelijke redevoering, in Hollandschen vorm, te phraseologisch klinkt.

Toch wane daarom niemand, dat de redevoering zelve in degelijkheid te kort schoot of in phraseologie verloopen zou.

Dat doet ze in het minst niet.

Veeleer geeft ze eerst een kort maar duidelijk overzicht van den omvang waartoe de studiën, rustende op de uitgravingen in Egypte en Babylon, alsook in Palestina en de omliggende landen, dusver gekomen zijn; en toont daarna in enkele goede grepen aan, welke beteekenis alle deze studiën voor de Heilige Schrift uit *taal-* en *letterkundig*, uit *historisch* en *antiquarisch*, uit *sociaal* en *religieus* oogpunt, reeds nu hadden, en steeds meer erlangen zullen.

Het is dan ook metterdaad verrassend, wat scherpe tegenstelling er bestaat tusschen hetgeen de critiek in Europa de laatste twintig jaren over de Heilige Schrift, niet zonder aanmatiging en wetenschappelijke inbeelding uitsprak, en tusschen hetgeen de opgravingen in Afrika en Azie gedurende dezelfde periode aan het licht brachten.

Onderwijl men in Europa steeds brutaler de Heilige Schrift in de schaduw stelde, haar opgaven en mededeelingen onbetrouwbaar verklaarde, en een heel stelsel uitspon, om den oorsprong van deze vage, onjuiste mededeelingen te verklaren, hebben deze opgravingen op een wijze, die een ieder verbaasd doet staan, soms tot in kleine bijzonderheden de Heilige Schrift steeds meer geïllustreerd, en de overmoedige critiek met schande in den hoek gejaagd.

De kunst was nu maar, om uit de ongemeen ruwe stof het voornaamste saam te lezen, dit behoorlijk te ordenen, onder rubrieken saam te brengen, met sprekende voorbeelden toe te lichten, en het geheel in een stijl te gieten, die zich voor een oratie leende.

Aldus stond het probleem, en dit probleem heeft de hoogleeraar Noordtzij weten op te lossen op een wijze die boven onzen lof is.

Slechts een enkele pericoop kunnen we aan onze lezers als proeve voorleggen. We kiezen daartoe wat de redenaar over Abraham en Melchizedek mededeelt.

Nog meer. In contract-tafeltjes uit den tijd van Chammurabi, den onttroner van Abraham's tijdgenoot, Kedor Laomer — is zelfs de naam van Abram, in den vorm van Abu-ramu, verheven vader, gevonden! En wat niet minder opmerkelijk is: Pinches heeft onlangs in dergelijke tafeltjes, uit ongeveer denzelfden tijd, ook de specifiek Hebreeuwsche namen Ja'qub-El en Jasuph-El gevonden, terwijl Prof. Flinders Petrie ons bekend heeft kunnen maken met Egyptische amuletten, waarop, van iemand uit het Nijldal, de naam Ja'qob voorkomt. En iets later, nadat de Hyksos reeds uit Egypte waren verdreven, maar de Israëlieten daar nog niet werden verdrukt — wordt in de berichten van Thotmoses III op den tempel te Karnak gezegd, dat hij op zijn overwinningstocht te Kanaän o. a. twee plaatsen heeft veroverd, de eene met den naam van Ja'qub-El en de andere met dien van Josuph-El. Houdt men hierbij in 't oog, dat volgens datzelfde bericht, eerstgenoemde plaats lag in den omtrek van Hebron en laatstgenoemde plaats in 't gebergte van Ephraim — dan pleit alles voor de overtuiging, dat wij daarin te zien hebben plaatselijke herinneringen aan den aartsvader Jacob en zijn zoon Jozef, vóór Israëls komst in Kanaän, en juist in die streken, waar de genoemden volgens de Heilige Schrift dikwerf hebben verkeerd!

Doch keeren wij nog even terug naar het bericht in de 2de helft van Genesis XIV. Daarin is sprake van de ontmoeting, die Abraham, nadat hij Kedor Laomer had geslagen — heeft gehad met »Melchizedek, koning van Sjalêm . . . een priester des allerhoogsten Gods." Zoo iets, naar de meening der hoogere critiek, gefingeerd was dan dit. Jeruzalem was immers niet bekend vóór Davids tijd, en die priesterkoning was niets dan een mythologisch figuur, ter eere van den held der beschrijving, Abraham, gefingeerd. Maar ook daartegen traden de Oostersche getuigen met kracht op. Allereerst hebben zij ons geleerd, dat oorspronkelijk onder de Semieten en genabuurde volkeren de heerschers dikwerf eerst priesters waren en later uitsluitend koningen werden; maar ook dat zij in de eeuwen, vóór den uittocht, veelvuldig beide ambten tegelijk bekleedden. Daarmede verviel reeds de grond van den twijfel, ontleend aan het tweevoudig ambt, dat Melchizedek in de Heilige Schrift is toegekend. Maar bovendien kwamen ook de Tell-el-Amarna brieven getuigen. Daaronder zijn enkele belangrijke van zekeren Ebed-Chiba uit den tijd van Amenothes IV van Egypte, minstens 150 jaren vóór den uittocht. Deze Ebed-Chiba heerschte destijds over Jeruzalem. Van haar spreekt hij nu eens onder de benaming van »de stad Jeruzalem" of van »Jeruzalem" dan weêr van »'t land van Jeruzalem" of »het gebied van de stad Jeruzalem." Ik noem opzettelijk die verschillende benamingen om uit te laten komen, dat het haar destijds, wat haar naam betreft, reeds ging, gelijk het Larsa gegaan was. In 't spijkerschrift dezer brieven heet zij soms, zonder eenig voorafgaand determinatief: *Iru*-Sjalem. Maar dan is IR=*Uru* zelf determinatief en wijst in de oude Babylonische sprake aan, dat Sjalem een *stad* was, die slechts Sjalêm heette. Van lieverlede echter begon men het als bestanddeel van den naam te beschouwen en plaatste er weêr het determinatief (Assyrisch *alu*=stad) voor, en zoo werd Sjalem Jeruzalem. Evenwel, op de muren van 't Ramesseum te Thebe, komt zij in den tijd van Ramses II nog voor onder den ouderen naam Sjalêm. Men ziet, ook hier draagt weêr het gebruik van den naam Sjalêm, en later van Jeruzalem, in de verschillende boeken des Bijbels, de signatuur van de verschillende tijden als een merk van juistheid voor ieder, die niet door zijn stelsel verblind is!

Maar nu, de vorst, Ebed-Chiba verlangt troepen om de stad en 't gebied te verdedigen tegenover de daarnaar begeerige vijanden van hem en zijn heer, den koning van Egypte, waaruit blijkt, dat zij toen reeds een belangrijke vesting in 't Zuiden van Kanaän was. Hij is wel een vorst, maar zonder troepen. En voorts, terwijl andere schrijvers pharao aanspreken als, »den koning, mijn heer en mijn god" of »mijn zonnegod" of »de zon, mijn god," spreekt Ebed-Chiba hem slechts aan als »den koning, mijn heer," of »mijn zon." Teekent dit reeds, dat hij, te midden van de Amorietische en Kanaänietische bevolking, een figuur is, die minder dan anderen de afgoden diende, ongeveer evenals Melchizedek daarvan vrij was in zijn tijd — nog sterker wordt het als wij hem hooren verklaren: »zie ik ben geen gouverneur . . . zie, »ik ben een bondgenoot van den koning; een »die hem schatting brengt ben ik." »Want »noch mijn vader, noch mijne moeder," maar »de arm des machtigen Konings heeft mij ge»vestigd in 't huis van »mijn vader" of »aan »deze plaats." En in een ander schrijven: »zie 't land van de stad Sjalêm, noch mijn vader, noch mijne moeder heeft het mij gegeven, maar de arm des machtigen Konings zelven heeft het mij gegeven." En deze »machtige Koning," onderscheiden als hij door Ebed-Chiba wordt van »den koning, zijn heer," is de God, dien hij diende, de Allerhoogste van den Melchizedek des Bijbels, zijn voorganger. Hij is dus werkelijk priester zoowel als koning, die echter zijne heerschappij of zijn ambt niet had verkregen als een erfgoed, en dus evenals Melchizedek, wat de opvolging in 't ambt betreft — was, »zonder vader en zonder moeder."

Is de gelijkenis, zij 't meer verzwakt door de zonde, wijl later, niet verrassend en treffend! En is 't tevens niet opmerkelijk, dat God nu vooral zulke onthullingen door de Oostersche Ontheidkunde geeft, die juist kunnen dienen om de geloofwaardigheid van de meest aangevallen deelen des Ouden Testaments te steunen?

Lokke deze enkele proeve tot lezing van het geheel uit. En ook strekke de lezing van deze oratie, om hen die door wankelmoedigheid zondigden, te beschamen, voorzoover zij ook maar een oogenblik door den hoogen toon der Moderne en Ethische critiek zich lieten imponeeren, ten gevolge van gemis aan krachtig geloof in het hart.

Die critiek was van meet af te weinig nederig, om wie geestelijk licht en inzicht had, te kunnen overtuigen.

Ze was zoo wortelloos en subjectief.

Alleen beelde niemand zich in, dat de meest sprekende resultaten van zulke opgravingen ooit den *on*geloovigen het geloof in de Heilige Schrift zouden kunnen geven.

Het zaligmakend geloof in de Schrift rust op het getuigenis des Heiligen Geestes, en op dat getuigenis alleen.

Kerspel of Wijk?

V.

Dat we *stoffelijke* bezwaren op den voorgrond plaatsten, hoorde hier zoo, en was in het minst niet ongeestelijk, daar immers heel de quaestie, die we ter sprake brengen, louter uit *stoffelijke* oorzaken opkomt.

Ware het doenlijk, heel de gemeente in één gebouw te laten saamkomen, en in dat gebouw elken Zondag drie, en in de week nog eens een tweetal Diensten te houden, zoo zou alle moeilijkheid wegvallen.

Ieder zou dan voor zich en zijn gezin vaste plaatsen hebben, en door de beschikbare plaatsen van jaar tot jaar, bij het lot te verdeelen, kon teweeggebracht, dat ieder op zijn beurt beurtelings de betere en beurtelings de minder goede plaatsen bezette. De Predikanten zouden dan elk in hun beurt optreden. En de gemeente zou op Zondag en in de week ruimschoots gelegenheid tot kerken hebben, zonder dat de Predikanten uitgeput werden.

Zooals Spurgeon te Londen zijn Tabernakel had, waar desnoods een 8000 menschen zit- en staanplaatsen in konden vinden, zoo ook zou men dan in de meeste plaatsen onze kerken inrichten, en alleen in Amsterdam zou men verplicht zijn *twee* zulke gebouwen te plaatsen.

Doch hoe schoon dit ook lijke, het kan zoo niet. Ten eerste niet, omdat niet dan bij hooge uitzondering een Predikant stem genoeg bezit, om voor zoo groot gehoor in zoo kolossaal gebouw zich verstaanbaar te maken. En ten andere niet, omdat de afstanden in een groote stad het noodzakelijk maken, zooveel mogelijk een kerk te hebben in de onderscheidene stadsgedeelten.

Zoo blijkt dus overtuigend, dat niet *geestelijke*, maar uitsluitend *stoffelijke* hinderpalen de moeite veroorzaken en het bezwaar doen rijzen. Het is de grootte van het gebouw, het te kleine aantal beschikbare zitplaatsen, de te zwakke stem, en de te groote afstand, die tot splitsing en indeeling van het te groote kerkpubliek noodzaken, en hierdoor al het ongerief doen opkomen, hoe men nu bij die splitsing van de gebouwen, en in verband hiermede, het gehoor en de predikers verdeelen zal.

Zal er indeeling van gehoor en preekkracht van kerkeraadswege zijn, of zal de kerkeraad alleen de localiteit indeelen, en de indeeling van het gehoor overlaten aan de neiging van de gemeente, onderwijl de Predikanten rondpreeken?

Bij dat laatste stelsel nu, hierin bestaande, dat de kerkeraad de indeeling van het gehoor overlaat aan den minderen of meerderen »trek" of »loop" van de onderscheidene Predikanten, stuit men aanstonds, gelijk ons een vorig maal bleek, op het zeer ernstig bezwaar, dat het uit zijn aard leidt tot groote en te groote opeenhooping van menschen in de ééne, en tot te groote leegte in de andere beurt.

Men behoeft zich slechts in den toestand in